

Dərman—yeməkdən sonra

Qərib Mehdi

© Ədəbiyyat Qəzeti

Əczaçı həkimin yazdığı dərmanı bir də nəzərdən keçirdi. Adamların böyük əksəriyyəti həkimlərin latınca yazdıqları dərman nüsxələrini oxuya bilmirlər. Bunu yaxşı bilən əczaçılar müştərilərə şifahi məsləhət verməyi unutmurlar. Şəffaf şüşə arxasında oturan ağ xalatlı əczaçı qəbul olunmuş qaydanı təkrarladı:

—Təsirli həbdir. Gündə üç dəfə atırsınız,—yeməkdən sonra.

Söz aydın deyilmişdi. Nədənsə, xəstə şəffaf aynanın qarşısından çəkilmək istəmirdi. Balaca otaqda xeyli adam vardı. Növbəyə dayanmışdılar. Hamısı qayğılı-gileyli görünürdü. Avazımsız sifətlərində bir inciklik duyulurdu. Öndə olan xəstə nə isə öz-özünə deyindir, arzuladığını eşitməmiş kimi ayaqlarını durduğu yerdən üz müdü.

Əczaçını tanıyan xəstələrdən biri hövsələni basa bilmədi, axır ki, dilə gəlди:

—Sakit, qurban kəsım, ayaq üstə dura bilmirik, bir az əlli tər pən.

Etiraz başqa bir müştərini də tər pətди:

—Belə yerdə Sabirin yeri görünür.—Kişinin dili əlindən, əli dilindən itidir.

Kişi könülsüz də olsa ayaqlarını sürüdü. Birdən dayanıb geri qanrıldı, geri boylandı, nə isə demək, soruşmaq istədi. Söz aydın deyilmişdi. Çətinlik yolunu kəsdi. Kənara çəkilib təkləndi. Arıq, uzun kişi həm də axsayırdı. Xeyli fikirləşdikdən sonra qarıdan çıxmaq, otağı tər k etmək əvəzinə, yenidən növbəyə dayandı.

Həzrət Əlinin gözəl bir kəlamı var: övlad valideynlərdən çox, zəmanəyə oxşayır. Adamlar dünənki xoflu, biri-birindən çəkinən, biri-birindən qorxan adamlara oxşamırdılar. Onlar harada olur-olsun, görüşən kimi dər dləşir, mübahisə edir, fikir toqquşmasından əsəbiləşirdilər. İnanırdılar ki, bu qayğılı, kəskin mübahisələrdən sonra evlərinə—uşaqlarının içinə sağ-salamat gedəcəklər. Təhlükəsizlik Komitəsinin Daxili İşlər İdarəsinin nəmli zirzəmiləri və zorakı dindirmələri hələ ki, onlardan uzaq görünürdü. Bütün bəlalara görə qəzəblənən qara kütlə, keçmiş işlər yada düşəndə istər-istəməz yenidənqurmanı başğışlayırdı.

Hərdən əzcaçı Sakitin sakit səsi eşidilirdi:

—Su dərmanıdır, xörək qaşığı ilə gündə üç dəfə, yeməkdən sonra içərsiniz. Yadınızda saxlayın, xörək qaşığı ilə.

Bura toplaşanların əksəriyyəti yaşlı görünürdü. Deyəsən Sakitin işlədiyi əczaxana veteranlara və təqaüdcülərə xidmət edirdi. Müştərilər mübahisəyə girişmişdilər. Yəqin ki, biri-birinin kimliyinə, nəçiliyinə bələd deyildilər. Təması, mehribançılığı başa düşmək olardı. Ya bədənlərinin, ya da dünyanın ağrısı onları köhnə tanışlara çevirmişdi.

Birinci səs:

—A kişi, bu Buş nə zalım adamıymış... Müsəlmanın lap qəddar düşməniymiş. Bütün İraqı viran elədi.

İkinci səs:

—Ağlısız müsəlmanın ölkəsi viran olar da... Mən niyə özümdən güclü düşmənimin əlinə bəhanə verirəm...

Üçüncü səs:

—Yenə bizimki. Mühəribəni dayandırmaq üçün əlindən gələni əsirgəmədi.

Dördüncü səs:

—Sən də söz danışdın da... Qorbaçov əvvəlcə, Səddam Hüseynin BMT xətt ilə yolunu kəsdi, sonra kömək təklif etdi.

Əzcaçı Sakit səsini qaldırdı. Belə vaxtlarda o, siyasi dalğanı vururdu.:

—... Gündə üç dəfə, yeməkdən sonra!

Birinci səs sahibi fikirli halda onlara qulaq asan arıq, uzun kişiyə sarı çevrildi. Əsəbiliklə dilləndi:

—Niyə ağzına su alıb durubsan? İraq-Küveyt münaqişəsi barədə sən niyə fikrini bildirmirsən?

Arıq, uzun kişi anlaşılmaz baxışla müsahibini süzdü. Sanki onu indicə görürdü. Hərəkətindən elə görünürdü ki, suala cavab vermək üçün özünü toplayır. Burnunda

mızıldanmağa başladı. Bilmək olmurdu müsahibinə ciddi cavab verir, yoxsa onu incidəni başından eləyir:

—Bağışlayın, mən Qarabağ barədə düşünürdüm. Bir də ki, indiyəcən mənim dilimə haram tikə dəyməyib. İşləyəndə maaşım, indi də təqaüdümlə dolanıram.

Arıq, uzun kişinin cavabından həmkarları çaşdı. Bundan nə soruşdular, bu nə cavab verdi... Dilinə haram dəyməyib, heç mətləbə dəxli var?! Həmkarların sifətləri turşudu.

Adamlar bir ucdan gəlir, bir ucdan yola salınırdı. Dili, qayğısı, məsləhəti ilə hamının rəğbətini qazanmış əczaçı Sakit hələlik heç kimi boş, naümid qaytarmamışdı. Nüsxədə yazılan dərman tapılmadıqda, Sakit onun əvəzedicisini təklif edirdi. Bircə, işi alınmayan, iynəsi tikiş tutmayan arıq, uzun kişi idi. Növbəsi çatmışdı. Dili tərpənməsə də, sözlü baxışları ilə Sakitin üzünə baxırdı. Sakit müştərini tələsdirdi:

—Nüsxəni verin.

Xəstə Sakitdən də sakit danışdı. Amma danışığında sirayətədicə bir yalvarış duyulurdu. Arıq, uzun kişi daz başını sakitə tərəf əydi. Səsinin eşidilməsini istəmirdi:

—Həkim, deyəsən qulaqlarım məni aldadıb.

Sakit onu başa düşmədi, tələbini təkrarladı:

—Nüsxəni verin.

Arıq, uzun kişi həyəcanlandı. Çırpıntılar içərisində fikrini anlatmağa çalışdı:

—Mən dərman almışam. Deyəsən, məsləhəti səhv eşitmişəm. Gərək, siz buyurdunuz ki, mən bu həbləri yeməkdən əvvəl içim.

Sakit dərman nüsxəsini onun əlindən alıb yenidən diqqətlə nəzərdən keçirdi və əvvəlki sözünü təsdiqlədi:

—Gündə üç dəfə, yeməkdən sonra.

Xəstə ələcsiz qalib aynanın qabağından aralandı. Ayağı axsadığına görə deyil, ürəyi etiraz etdiyinə görə otağı tərk edə bilmirdi. Küncə çəkildi. Özlüyündə nələrisə götür-qoy etməyə başladı: İçindəki inilti Sakitin sözləri ilə uyuşmurdu. Deyəsən o, istəyinə nail olmayınca əczaxananı tərk etmək fikrində deyildi. Ayaqlarını sürüyə-sürüyə astadan axırıncı adamı soruşdu və özünə yenidən növbə tutdu.

Biri-birindən əsəbi günlər keçirdi. Harada olmaqlarından asılı olmayaraq, adamlar danışmaqdan, kəskin məsələlərə münasibət bildirməkdən özlərini saxlaya bilmirdilər.

Onunucu səs:

—Yaman yerdə axşamlamışıq. Qıtlıq boğazımızdan elə yapışıb ki, su da ötürmək mümkün deyil. Başbilənlər başımıza yaman corab hördülər. Üzləri “ağ” olmuşlar istehsalı sürətləndirə bilməsələr də, bahalıqı sürətləndirirlər.

On ikinci səs:

—Adi günləri birtəhər dilə tutmaq olar. Bu gün, sabah bayram qarını döyəcəkdir. Bazar da od tutub yanır. Haramdan maya tutanlar boş gedib, dolu qayıdırlar. Vay mənim kimisinin halına... Neçə vaxtdır ocaq qazana, süfrə bəzəyə həsrət qalıb. Uşağın başını yozmaq olmur. Ha keçid dövrünün çətinliklərindən danışırım, ha qiymət islahatından söz salıram, olmur ki, olmur. Qanmaz uşaqdır da, iki ayağını bir başmağa dirəyib deyir: mənə qırmızı yumurta boyayın, bayramda döyüşəcəyəm.

On ikinci səs:

—Çox da naümid olmayın. Deyəsən, heç qəzet oxuyub, televizora qulaq asmırsınız. Sağ olsun Avropanın humanist dövlətləri. Çətinliyimiz onları bizdən betər düşündürür. Fikirləri var ki, SSRİ-yə əl tutsunlar, təmənnasız iqtisadi yardım göstərsinlər. Sanla pay vermək savab işdir. Yetim quzunun qara günü ağzı göy ota çatana kimidir. İnşallah...

Onuncu səs:

—Sən də söz danışdın... Biz görmüşük ki, ölkədə dilənçi olar, daha ölkə dilənçi olmaz.

Fikirlər yaxınlaşır, haçalanırdı. Nə qədər özlərini aldatsalar, nə qədər özlərinə təsəlli versələr də, hərlənib-fırlanıb aclıqla üz-üzə gəlirdilər. Bu qızğın mübahisənin içərisində arabir Sakitin səsi eşidilirdi:

—Yeməkdən sonra üç dəfə...

Və bir də bu qızğın mübahisənin içərisində arıq, uzun kişinin sükutu diqqəti cəlb edirdi. Hamıdan əsəbi görünən onuncu səs sahibi ona üz tutdu:

—Sən niyə dinmirsən? Nə arxayın adamsan... Görmürsən ki, dünya necə od tutub yanır?

—İndiyəcən dilimə haram tikə dəyməyib. İşləyəndə maaşım, indi təqaüdümlə dolanıram.

Adamlar onun gözlərinə kölgə kimi görünürdülər. Arıq, uzun kişi onu mənəgənəsində sıxan dünyasından qopa bilmirdi. Bəlkə, taqəti tükənmişdi? Bəlkə ona görə gözlərinin görünmə, qulaqlarının eşidi azalmışdı?

Növbəsi yenə yaxınlaşırdı. Yenə əczaçı Sakitlə üz-üzə, göz-gözə dayanacaqdı. Ondan ötrü bundan çətin vəziyyət yoxdur. Görəsən, niyə Sakit onu başa düşmək istəmirdi?

Divardakı məşhur loğmanların şəkilləri ani də olsa, onun köməyinə gəldi. Əsrlərdən bəri yol gəlib gələcəyə üz tutan İbn Sinanın kəlamı kimləri düşündürməmişdir: “Əvvəlcə söz, sonra dərman, daha sonra neştər.” Arıq, uzun kişi sözün böyüklüyünə heyrat edirdi: “Qardaşım Sakit, görürsənmi, İbn Sina nə məsləhət verir? Əvvəlcə söz... Axı, mən sənə söz deyirəm. Niyə sən məni anlamaqdan uzaqsan?”

B. Bexterevin də kəlamı onun ürəyindən xəbər verirdi: “Həkimlə söhbətdən sonra xəstənin halı yüngülləşmirsə, o, həkim deyil.” “Əzizim Sakit, başının üstündən asılan nəsihətləri niyə unudursan? Səninlə söhbətdən sonra mənim vəziyyətim bir az da pisləşir. Axı sən həssas adamsan. Niyə görmürsən ki, sənə deyəcəyim söz ox kimi ürəyimə sancılıb. Nə çəkib çıxara bilirəm, nə də yaralı gəzməyi bacarıram.”

Növbə də çatdı, vaxt da—onlar yenidən qabaqlaşdılar.

Xəstə:

—Məsləhətinizi bir də aydınlaşdırmaq istəyirəm. Dərmanı yeməkdən qabaq qəbul edim?

Xəstənin sifəti Sakitin yadında qalmışdı. Hətta dediyi sözləri də unutmamışdı. Bununla belə nüsxəni yenidən nəzərdən keçirib sahibinə qaytardı. Adətinə xilaf olaraq səsinə qaldırdı:

—Gündə üç dəfə, yeməkdən sonra! Mən şəkər kimi türk dilində danışırım. Sizə nə aydın olmaybsa, xahiş edirəm bir də soruşasınız. Faydasız yerə bir də qabaqlaşmaq istəmirəm.

Arıq, uzun kişi halını pozmadı. Bəlkə də onun özündən çıxmağa haqqı yox idi. Çətinlik orasında idi ki, o, həkimə tabe olmaqdan, həkimi özünə tabe etmək istəyirdi. Səsində həm mülayimlik, həm də yazıqlıq vardı:

—Mən sizi yaxşı tanıyıram. Siz əvəzedici dərmanlar da tapmaqda mahirsiniz. Bəlkə verdiyiniz dərmanı elə bir dərmanla əvəz edəsiniz ki, mən onu yeməkdən əvvəl içim.

Sakitə sərt, quru səsi ucaldı:

—Mümkün deyil. Siz dərmanı mütləq yeməkdən sonra qəbul etməlisiniz.

Xəstənin solğun sifətində soyuq bir istehza göründü. Boğmağa çalışdığı hirsini içini doğrayırdı. Kimi qınasın? Kimi danlasın? Kimə üsyan edib “qanmaz özünsən” desin? Xəstəliyə çarə buyuranları məgər zorla anlatmaq lazımdır? Axı həkimlər xəstələrdən həssas olmalıdırlar. Yox, yox burada səhvə yol verilirdi. Həssas olmasaydılar, bu yaxınlara qədər divarda qərar tutan iki möhtəşəm lövhənin yeri boş—ağara qalmazdı.

Lövhənin birinə Kommunizmin bina daşını qoyan Marks kişinin gözəgəlimli, iştaha açan sözü yazılmışdı: kommunizmdə ərzaq sel kimi axacaqdır. İkinci lövhədə həkim məsləhəti—qida rejimi göstərilmişdi; gümrah, sağlam adam gündə nə qədər ət, süd, yağ, meyvə yeməlidir. Hamısının da ölçüsü, çəkisi dəqiq göstərilmişdi. Bu yaxınlara kimi lövhələri tərptəmək heç kimin ağına gəlmirdi. Necə olsa, iştahaçan, ağzısulandıran məsləhətlər, kəlamlar birdən-birə qeybə çəkildi. Maraqlanan çox olsa da, cavab eyni idi: Şüarların nə günahı,—təqsirkar əsəbləri zəif xəstələrdir.

Ariq, uzun kişi Sakitə cavab vermədən şəffaf aynanın qarşısından aralandı. Söz güləşdirməyə heyi qalmamışdı. Sən demə, özü ilə danışmağa üstünlük vermişdi: “Sən mənə niyə başa düşmürsən Sakit? Axı bir həftədir, mən isti xörəyə həsrətəm. Bir də sən haradan biləsən indiyəcən mənim dilimə haram tikə dəyməyib. İşləyəndə maaşla, indi təqaüdlə dolanıram. Mənim kimi adam nə qədər gözləsin ki, yeməkdən sonra dərman qəbul edəcək?...”

Ariq, uzun kişi ayağını sürüyə-sürüyə qapıdan çıxdı. Əczaçı arxasınca dilləndi:

—Gündə üç dəfə, yeməkdən sonra...

Veb direktor: Betti Bleyer
Mətni yığdı: Səkinə İsgəndərova
Yoxladı: Gülnar Aydəmirova
Veb üçün hazırladı: Aydan Nəcəfova
AZERİ.org-a qoyuldu: Noyabr, 2004